

2-. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ГРАЖДАНДЫК ИДЕНТҮҮЛҮКТҮН САЯСИЙ ЖАНА УКУКТУК НЕГИЗДЕРИ

План:

1. Кыргыз Республикасында жарандык инсандыкты калыптандыруу боюнча Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары
2. Кыргыз Республикасындагы Кыргыз жараны жарандык иденттүүлүгүн өнүктүрүү концепциясы: максаттары, милдеттери, принциптери жана негизги багыттары.
3. Адамдын жана жарандын укуктары боюнча эл аралык документтер
Бөлүм боюнча кыскача корутундулар
Контролдук суроолор
Кошумча адабияттар
Негизги терминдер жана түшүнүктөр

2.1. Кыргыз Республикасында жарандык инсандыкты калыптандыруу боюнча Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары

Кыргыз Республикасы (Кыргызстан) – көз карандысыз, суверендүү, демократиялык, унитардык, укуктук, светтик жана социалдык мамлекет. Кыргызстандын эли Кыргыз Республикасынын бардык этностук топторунун жарандары жана эгемендүүлүктүн ээси жана мамлекеттик бийликтин бирден-бир булагы болуп саналат. (2021-жылдын 11-апрелинде кабыл алынган Конституциясынын 1- беренесине ылайык),

2-беренеде Кыргыз Республикасындагы демократия бүткүл бийлик элге ээлик кылуу, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо, мамлекеттин жана коомдун иштерин түздөн-түз башкарууга эркин жана анын өкүлдөрү аркылуу реалдуу жеткиликтүүлүк принциптерине негизделет деп айтылат. Өлкөнүн негизги мыйзамында Кыргыз Республикасынын жарандары жынысына, расасына, улутуна, кесипкөйлүгүнө, ошондой эле тилине, кирешесинин деңгээлине, байлыгына жана билимине карабастан, активдүү жана пассивдүү шайлоо укугуна ээ болуу менен шайлоого тикелей катышуу аркылуу өз бийлигин ишке ашыра тургандыгы баса белгиленген.

13-беренеде кыргыз тили Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили, орус тили да расмий тил катары колдонулат, Кыргыз Республикасынын элин түзгөн бардык этностордун өкүлдөрүнө кыргыз тилин сактоо үчүн шарттарды түзүүгө кепилдик берилет деп жазылган. Эне тилин үйрөнүү жана өнүктүрүү, б.а., дүйнөлүк коомчулукка интеграциялоо, англис тилин жана башка дүйнөлүк тилдерди активдүү үйрөнүү – өлкөнүн өнүгүшүнүн

негизги шарттарынын бири жана «Кыргыз жараны» маанилүү атаандаштык артыкчылыгы катары каралат.

Негизги мыйзамдын 21-беренесине ылайык, мамлекет Кыргызстандын элинин маданиятын адамдын укуктарын жана эркиндиктерин бузбаган каада-салттарды сактоо менен өнүктүрүүгө да кам көрөт, тарыхый, материалдык жана руханий мурастарды коргойт. Өлкөнүн элинин жана улуттар аралык жана конфессиялар аралык ынтымакты камсыз кылат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмү толугу менен адамдын жана жарандын негизги укуктарын жана эркиндиктерин, алардын милдеттерин камсыз кылууга арналган, анткени адам укуктары жана эркиндиктери ажырагыс жана ар бир адамга төрөлгөндөн баштап таандык. Алар абсолюттук, ажыратылгыс деп таанылат жана мыйзам менен сот тарабынан кимдир бирөө тарабынан бузулуудан корголот, анткени 23-беренедө адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын эң жогорку баалуулуктарынын бири болуп саналат деп айтылат.

Бирок Мамлекет өзүнүн аймагындагы бардык адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоону камсыздайт жана эч ким жынысына, расасына, тилине, майыптыгына, улутуна, динине, жашына, саясий же башка көз караштарына, билимине, келип чыгышы, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлар эске алынат.

Кыргыз Республикасы жаш демократиялык мамлекет болсо да, Борбордук Азия чөлкөмүндө адам укуктарын коргоонун жана илгерилетүүнүн позитивдүү үлгүсү, ошондой эле башка өлкөлөргө салыштырмалуу демократиянын жогорку деңгээлинин үлгүсү болуп калды. Бирок азыркы этапта демократияга, адам укуктарын жана эркиндиктерин бекемдөө жолундагы негизги милдет болгон мыйзамдуулуктун толук таанылышын камсыз кылуу боюнча туруктуу күч-аракетти талап кылган бир катар көйгөйлөр дагы эле бар.

Таблица 2.1. Жарандык инсандыкты калыптандырууну жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын негизги ченемдик документтеринин тизмеси

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 2017-жылдын 2-февралындагы No 19
Жөнгө салуу предмети: жынысы, расасы, этникалык теги, тили, социалдык теги, мүлктүк же кызматтык абалы, жашаган жери, диний жана башка ынанымдары, коомдук бирикмелерге мүчөлүгү боюнча тең укуктуулукту тике же кыйыр түрдө бузуу, же жаран же мамлекеттик

<p>кызмат адамы, адам тарабынан жасалган кылмыш деп аныктайт.</p>
<p align="center">Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 4-августундагы № 184 "Эркектер менен аялдардын бирдей укуктарынын жана бирдей мүмкүнчүлүктөрүнүн мамлекеттик кепилдиктери жөнүндө" Мыйзамы</p>
<p>Жөнгө салуу предмети:гендердик дискриминация түшүнүгүн «жыныстык белгиси боюнча адамдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын чектеген ар кандай айырмалоо, четке кагуу же артыкчылык» жана гендердик теңчиликти бузуу, мисалы, «басынтуу түрүндө өзүн көрсөткөн активдүү же пассивдүү жүрүм-турум» деп аныктайт.</p>
<p align="center">Кыргыз Республикасынын 2012-жылдын 23-майындагы № 64 «Тынч чогулуштар жөнүндө» Мыйзамы</p>
<p>Жөнгө салуу предмети:тынч чогулуштарга карата укуктарды аныктайт, мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жынысына, расасына, тилине, этностук таандыгына, динине, жашына, саясий өзгөчөлүгүнө же башка пикирлер, келип чыгышы, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайларга карабастан, тынч чогулуштарды өткөрүү эркиндигин урматтоого жана камсыз кылууга милдеттүү.</p>
<p align="center">2002-жылдын 31-июлундагы № 136 "Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы</p>
<p>Жөнгө салуу предмети: адам укуктары жаатындагы принциптердин жана милдеттердин толук сакталышын камсыз кылуу максатында, атамекендик укуктук системада Омбудсмен (Акыйкатчы) каралган, анда ал адам укуктарын жана эркиндиктерин коргоого, адамдын жана жарандын укуктарын сактоого жана урматтоого милдеттүү жана субъекттери тарабынан эркиндиктер, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузууга жол бербөө же аларды калыбына келтирүүгө көмөк көрсөтүү, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын Конституцияга, бул чөйрөдөгү эл аралык стандарттарга ылайык келтирүүгө көмөктөшүү жана адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо, адамдын укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууда ар кандай түрдөгү басмырлоолорго жол бербөө, калктын укуктук аң-сезимин жогорулатуу жана мыйзам бузуулар жөнүндө жашыруун маалыматты коргоо жаатындагы эл аралык кызматташтыкты андан ары өнүктүрүү. Жеке адам, Кыргыз</p>

<p>Республикасынын Конституциясында, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында, эл аралык келишимдерде жана адаттагы мыйзамдарда бекитилген.</p>
<p align="center">2016-жылдын 30-майындагы No 75 "Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы</p>
<p>Жөнгө салуу предмети:бул мыйзам мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат мамлекеттик башкаруу тутумунун биримдигине жана бүтүндүгүнө негизделе тургандыгын жана мамлекеттик кызматтын да, муниципалдык кызматтын да негизин түзгөн маанилүү принциптер Кыргыз Республикасынын Конституциясынын, туруктуулук жана үзгүлтүксүздүк, кесипкөйлүк, компетенттүүлүк жана демилге, кесиптик сиңирген эмгегинин негизинде карьералык өсүү, кызматкерлердин укуктук, экономикалык жана социалдык жактан корголушу, аларга жана алардын үй-бүлөлөрүнө татыктуу жашоо деңгээлине кепилдик берүү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн бирдей жеткиликтүүлүк кызмат жынысына, расасына, тилине, майыптыгына, улутуна, динине, саясий же башка көз караштарына, тегине, мүлктүк же башка абалына карабастан, мыйзам ошондой эле жынысына, расасына, тилине, улутуна, динине жана башка таандыктыгына карабастан бирдей жоопкерчиликти аныктайт, башкача айтканда, кызматкер Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык дисциплинардык, административдик, материалдык жана кылмыш-жаза жоопкерчилигин тартат.</p>
<p align="center">2015-жылдын 31-июлундагы No 210 "Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы</p>
<p>Жөнгө салуу предмети:бул мыйзам мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары өз ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда ачыктык жана жоопкерчилик принциптеринин негизинде аракеттенүүгө тийиш деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдеринин талаптарына негизделет.</p>
<p align="center">"Жарандардын кайрылууларын кароонун тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2007-жылдын 4-майындагы № 67</p>
<p>Жөнгө салуу предмети:Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген ар бир адамдын мамлекеттик органдарга жана жергиликтүү өз</p>

алдынча башкаруу органдарына кайрылуу укугун ишке ашырууга байланышкан мамилелерди укуктук жөнгө салууну, ошондой эле мамлекеттик органдардын жарандардын кайрылууларын кароонун тартибин аныктайт; жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана кызмат адамдары. Жарандардын кайрылууларын кароодо мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишинин негизги принциптери болуп адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо, кайрылууларды кароодо жарандардын тең укуктуулугу саналат. Кыргыз Республикасында ар бир жаран жеке өзү же өзүнүн өкүлү аркылуу мамлекеттик бийлик органдарына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жана алардын кызмат адамдарына кайрылууга укуктуу, алар мыйзамда белгиленген мөөнөттө жүйөлүү жооп берүүгө милдеттүү.

1997-жылдын 5-декабрындагы № 88 "Журналисттин кесиптик ишин коргоо жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

Жөнгө салуу предмети: соттон башка. Ар бир укук башка адамдын аны бузбоо милдетине туура келет, ошондуктан журналисттердин укуктарын бузгандыгы үчүн жоопкерчилик каралган. Мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, жарандардын, коомдук бирикмелердин, ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын кызмат адамдары цензура үчүн, журналисттин мыйзамдуу кесиптик ишине тоскоолдук кылгандыгы, аккредитациялоодон негизсиз баш тарткандыгы же аккредитацияны негизсиз токтоткондугу үчүн, журналистке кысым көрсөтүү, анын кесиптик ишине кийлигишүү, журналисттин материалдарын жана зарыл техникалык каражаттарын мыйзамсыз ээлеп алуу, журналистке ишенимсиз жана бир жактуу маалымат бергендиги, ар-намысына жана кадыр-баркына шек келтиргендиги, коркуткандыгы үчүн, жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн.

2006-жылдын 28-декабрындагы № 213 "Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагында турган маалыматтарга жетүү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

Жөнгө салуу предмети: Мыйзам ар бир адамдын мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагында турган маалыматка жетүү укугуна кепилдик бере турган конституциялык принципти бекемдейт, ошондой эле мамлекет ар бир адамдын принциптердин негизинде маалыматты издөө, алуу, изилдөө, өндүрүү, берүү жана маалыматтын ачыктыгын, объективдүүлүгүн, жалпы

жеткиликтүүлүгүн, актуалдуулугун, өз убагындаалыгын, ачыктыгын, айкындуулугун жана ишенимдүүлүгүн жайылтуу укугун коргойт. Улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын ден соолугун же адеп-ахлагын коргоо, ошондой эле башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо максатында маалыматка жетүү чектелүүчү жана чектөө белгиленген чечим менен таанышуудан баш тартууга болбойт.

2.2. Кыргыз Республикасындагы Кыргыз жараны жарандык иденттүүлүгүн өнүктүрүү концепциясы: максаттары, милдеттери, принциптери жана негизги багыттары

2020-жылдагы акыркы окуяларга байланыштуу бирдиктүү жарандык иденттүүлүктүн өнүгүүсүн калыптандыруунун актуалдуулугу жогорулады. Жарандык иденттүүлүктүн өнүгүшү кыргыз жараны өлкөнүн социалдык-экономикалык жана коомдук-саясий турмушуна катышуусу үчүн бирдей шарттарды жана мүмкүнчүлүктөрдү түзүү, көп түрдүүлүктү сактоо жана коомдо толеранттуулукту жогорулатуу аркылуу ишке ашат. Толеранттуулук жана көп түрдүүлүктүн баалуулугун түшүнүү ар кандай социалдык топтордун жана этникалык жамааттардын ортосундагы активдүү кызматташууга, өнөктөштүккө жана биргелешкен иш-аракеттерге даяр болууну талап кылат.

Кыргыз жараны – этностук, диний, социалдык жана аймактык таандыктыгына карабастан, Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык укуктарга жана милдеттерге ээ болгон Кыргыз Республикасынын жараны. «Кыргыз жараны» өлкөнүн – Кыргыз Республикасынын аталышынан келип чыккан жана бардык этностук жамааттарды этномаданий өзгөчөлүгүн сактоо менен бириктирген жалпы жарандык иденттүүлүк болуп саналат.

Кыргыз жараны катары өзүн-өзү аңдоо үй-бүлө, коомчулук жана мамлекет тарабынан калыптанган инсандын билиминин, маданиятынын, тарбиясынын жана өнүгүүсүнүн бир бөлүгү болууга тийиш. Ошону менен бирге мамлекеттик тил Кыргыз Республикасынын жарандарынын бирдиктүүлүгүн камсыз кылуунун маанилүү шарты болуп калууга тийиш.

Концепциянын негизги максаты жарандык иденттүүлүк – кыргыз жараны илгерилетүү үчүн жагымдуу чөйрөнү өнүктүрүү болуп саналат.

Бул максат төмөнкү негизги максаттарга негизделген:

- жарандардын арасында Кыргыз Жарана концепциясын түшүнүүнү калыптандыруу, Концепциянын негизги максаттары жана милдеттери жөнүндө калкка маалымдоо үчүн коммуникациялык стратегияны иштеп

чыгуу жана ишке ашыруу, кыргыздардын жарандык иденттүүлүгүн жана жарандык аң-сезимин өнүктүрүүгө багытталган долбоорлорду (иш-чараларды) ишке ашыруу; мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жалпыга маалымдоо каражаттары, жарандык коом уюмдары, анын ичинде диний лидерлер жана жарандык активисттер аркылуу, ошондой эле жарандык иденттүүлүк концепциясын балдарды жана жаштарды окутуу жана тарбиялоо системасына киргизүү - Кыргыз жараны жана өнүктүрүү жарандык билим берүү;

- жарандык иденттүүлүктү илгерилетүү үчүн зарыл болгон укуктук чөйрөнү камсыз кылуу - коомдун көп түрдүүлүгүн сактоо менен кыргыз жараны, көп маданияттуу билим берүүнү кеңейтүү жана чыңдоо, толеранттуулук жана жарандык биримдик идеясын стимулдаштыруу жана мотивациялоо механизмдерин коммуникациянын бардык каналдары аркылуу киргизүү, биргелешкен долбоорлорду жана иш-чараларды ишке ашыруу аркылуу ар кандай аймактык, диний, этникалык жана башка көз караштагы топтордун өз ара аракеттенүүсүнүн жана кызматташуусунун деңгээли жана Кыргызстан элинин ассамблеясынын биримдигин чыңдоо идеясынын дирижеру катары статусу эл жана өнүккөн жарандык иденттүүлүк – кыргыз жараны;

- мамлекеттик тилди өнүктүрүү, мамлекеттик тилди окутуунун методикасын өркүндөтүү жана сапатын жогорулатуу, жарандардын мамлекеттик тилди өздөштүрүүсүнө көмөк көрсөтүү жана стимулдаштыруу, ошондой эле көп тилдүү билим берүүнү сактоо жана өнүктүрүү, расмий, эне жана чет тилдер;

- жарандардын чечимдерди кабыл алуу процесстерине бирдей жана адилет катышуусун, этникалык, диний, социалдык жана региондук таандыктыгына карабастан, ресурстарга жана башкарууга жетүүнү камсыз кылуу үчүн улуттук мыйзамдарды иштеп чыгуу, мамлекеттик бийлик органдарында, анын ичинде сот органдарында этникалык жамааттардын өкүлчүлүгүнүн деңгээлин жогорулатуу; жана укук коргоо органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле чечимдерди кабыл алуу процесстерине ар кандай социалдык топтордун өкүлдөрүн тартуу үчүн мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү жана стимулдарды түзүү;

- мыйзамдын үстөмдүгүн камсыз кылуу, бардык жарандардын сот адилеттигине бирдей жетүүсү үчүн шарттарды түзүү жана мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, анын ичинде укук коргоо жана сот органдарынын жарандык иденттүүлүгүн - кыргыз жараны илгерилетүү жана бардык жарандарга адилеттүү мамилени камсыз кылуу боюнча башкаруучулук потенциалын жогорулатуу.

Кыргыз Жарана Концепциясынын негизги принциптери:

- Кыргыз Республикасынын белгиленген конституциялык нормаларын жана мыйзамдарын сактоого көңүл буруу;
- этностук, диний, социалдык жана региондук таандыктыгына карабастан Кыргыз Республикасынын жарандарынын тең укуктуулугу жана басмырланбашы;
- ыктыярдуулук, ар түрдүүлүктү урматтоо жана таануу, жарандардын укуктары менен милдеттеринин, ар кандай көз караштагы ар кандай топтордун позицияларынын ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кылуу;
- жарандык иденттүүлүктү жана мамлекетти өнүктүрүүдө жана алдыга жылдырууда бардык кызыкдар тараптардын өз ара аракеттенүүсү жана өнөктөштүгү.

Жарандык өзгөчөлүктү жайылтуунун негизги багыттары – Кыргыз жараны.

1. Жарандык иденттүүлүк жөнүндө аң-сезимдүү түшүнүктү калыптандыруу – кыргыз жараны. Жарандык иденттүүлүк – кыргыз жараны аң-сезимдүү түшүнүүгө жетишүү улуттук мыйзамдарды өркүндөтүү жана өлкөнүн калкынын укуктук жана саясий маданиятынын деңгээлин жогорулатуу аркылуу жарандардын реалдуу теңдигин камсыз кылууну, алардын конституциялык укуктарын жана милдеттерин ишке ашырууну талап кылат. Мамлекетти куруу процессине интеграцияланган Кыргыз Республикасынын жарандары бирдиктүү ачык саясий-укуктук мейкиндикте, жарандык иденттүүлүк жана өз өлкөсү менен сыймыктануу менен бириккен плюралисттик коомдо жашашы керек, ал эми күчтүү жана ачык жарандык коом өлкөнүн өнүгүүсүнө салым кошот. Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алуу процесстерине жарандардын активдүү катышуусу менен адам укуктарын жана эркиндиктерин урматтоо, социалдык адилеттүүлүк жана улуттук кызыкчылыктарды биргелешип алдыга жылдыруу сыяктуу кыргыз жараанынын негизги баалуулуктарын ишке ашыруу болуп эсептелет. Бул үчүн калктын ар кандай топторунун муктаждыктарына жана өзгөчөлүктөрүнө ылайыкташып, кыргыз жараны жарандык иденттүүлүгүн өнүктүрүү зарыл, бул үчүн мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан активдүү түшүндүрүү, ЖМКлар жана жарандык коом уюмдары кыргыз жараны этно-улуттук чечмелөөгө жол бербөө үчүн агартуу жана тарбия иштерин жүргүзүү талап кылынат. Жарандык иденттүүлүктү өнүктүрүүдө негизги роль билим берүү, илим, маданият, массалык маалымат каражаттары жана социалдык тармактар системасына берилген, алар жарандык интеграцияга жана биринчи кезекте жарандык билим берүү, укуктук маданиятты өнүктүрүү жана жарандык коомду өнүктүрүү үчүн толук

мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылууга тийиш. Жарандарды бириктирүүгө жана өлкөгө таандык экендигине сыймыктанууга багытталган долбоорлорду ишке ашыруу зарыл.

2. Кыргызстан элинин биримдигин чындоо, толеранттуулукту арттыруу жана көп түрдүүлүктүн баалуулуктарын урматтоо. Кыргызстан элинин биримдигин чындоо, толеранттуулукту арттыруу жана көп түрдүүлүктүн баалуулуктарына сый мамилени сактоо жарандык иденттүүлүк – кыргыз жараны өнүктүрүүнүн маанилүү шарттары болуп саналат. Республикалык жана жергиликтүү деңгээлдеги бардык уюмдардын ишмердүүлүгү ар кандай региондук жана этникалык жамааттардын, диний конфессиялардын кызыкчылыктарынын жана керектөөлөрүнүн көп түрдүүлүгүн эске алуу менен коомдун консолидацияланышына көмөктөшүп, кыргыз жараны жалпы жарандык кызыкчылыктарын түзүүгө тийиш.

Жарандык теңчиликти, өлкөнүн жарандык жана саясий турмушуна толук кандуу катышуусун, улутуна жана динине карабастан өлкөнүн бардык жарандарынын толук кандуу интеграциясын камсыз кылуу, Кыргызстан элинин ассамблеясынын ролун бекемдөө жана жогорулатуу керек. Өлкөнүн маданий көп түрдүүлүгүн калыптандыруунун жана жайылтуунун векторлорунун бири болуп калат, анткени АНКнын негизги максаты этностор аралык ынтымакты, жарандык тынчтыкты жана Кыргызстан элинин биримдигин чындоого ар тараптуу көмөк көрсөтүү, ошондой эле мамлекеттин өнүгүшү жана гүлдөшү үчүн этникалык жамааттардын арасында биргелешкен жоопкерчиликти жана сыймыктанууну калыптандыруу катары кызмат кылат.

3. Мамлекеттик тилди өнүктүрүү жана жайылтуу, көп тилдүүлүктү сактоо жана өнүктүрүү. Кыргыз Республикасынын жарандары атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн негизги факторлорунун бири катары бир нече тилде өз эне тилинде сүйлөй алышат, ал эми мамлекеттик тилди билүү жана билүү жарандык иденттүүлүктүн өнүгүшүн камсыз кылуучу маанилүү бириктирүүчү фактор болуп саналат. Мамлекеттик тил Концепциясын ишке ашыруунун зарыл шарты болуп саналат.

Ошону менен бирге кыргыз тилинин мамлекеттик тил катары толук кандуу иштеши менен анын колдонуу чөйрөсү кеңейип, аны мезгилдин жана замандын талабына ылайык жаңыртуу үчүн илимий жана эксперттик коомчулукка шарттар түзүлөт. Ошол эле учурда коомдун муктаждыктары үчүн көп тилдүүлүктү сактоо жана өнүктүрүү маанилүү. Көп тилдүүлүктүн өнүгүшү Кыргызстанда жашаган ар бир этностун эне тилин сактоо жана өнүктүрүү менен байланышкан. Расмий (орус) тил улуттар аралык катнаштын тили катары

маанилүү орунду ээлеп, коомдун турмушунда өзүнүн актуалдуулугун сактап калууда. Кыргыз жараны улутуна карабастан жаран катары 3 тилде: эне тилде, мамлекеттик тилде жана расмий тилде сүйлөөгө укуктуу.

4. Башкаруу жана чечимдерди кабыл алуу процесстерине жетүүдө бирдей шарттарды түзүү. Жынысы, курагы, этникалык, диний жана башка айырмачылыктарына карабастан, бардык жарандардын мамлекеттик бийлик органдарына жеткиликтүүлүгүндө бирдей шарттарды камсыз кылуу жарандык иденттүүлүктү калыптандырууда мамлекеттин маанилүү милдети болуп саналат.

Өлкөдө мамлекеттик башкаруунун күчтүү жана туруктуу системасы түзүлөт. Мамлекеттик башкаруу жана коомдун институттарынын макулдашылган иши мыйзамдын үстөмдүгүн, жарандардын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууну, социалдык адилеттүүлүктү, элдин экономикалык бакубаттуулугун жана руханий өнүгүүсүн камсыз кылат. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлердин кесипкөйлүгүнө жана ишинин натыйжалуулугуна негизделген башкаруу маданияты катары меритократия принцибин киргизүү, мунун баары рынокко шайкеш келген жогорку мотивациянын объективдүү системасын киргизүү, адилеттүү жана ачык-айкын тандоо, жылдыруу менен коштолушу керек. Кесипкөй кадрлардын туруктуулугун институционалдык консолидациялоо жана «мансаптык көтөрүүлөрдү» калыптандыруу зарыл.

Шайлоо процесси чөйрөсүндө башкарууга жана чечимдерге жетүүдө бирдей шарттарды камсыз кылуу максатында жынысына, расасына жана улутуна карабастан жарандардын бардык категорияларын шайлоого катышуучу саясий партиялардын шайлоо тизмесине киргизүүгө милдеттендирген мыйзамдар бар. Калктын ар кандай социалдык топторунун өкүлдөрү үчүн процесстерди түзүү, ошондой эле этникалык жамааттардын өлкөнүн саясий турмушуна катышуусун камсыз кылуу жана алардын борбордук жана жергиликтүү деңгээлдеги мамлекеттик органдарда өкүлчүлүгү камсыз кылынды. Ошол эле учурда өлкөдө мамлекеттик саясатты калыптандырууга жана чечимдерди кабыл алуу процессине жарандык катышууну камсыз кылуу үчүн мамлекеттик бийлик органдарынын алдындагы коомдук кеңештер, коомдук угуулар жана кызыкдар топтор менен консультациялар, курултайлар жана жарандык форумдар сыяктуу түрдүү механизмдер түзүлгөн.

5. Саясий институттарга жана мамлекеттик бийлик органдарына ишенимди жогорулатуу. Мамлекеттик жана жергиликтүү деңгээлде сапаттуу мамлекеттик башкарууну камсыз кылмайынча жарандык иденттүүлүктүн өнүгүшү, ошондой эле жарандык демилгелерди ишке ашыруу үчүн

шарттарды түзгөн жана жалпысынан жарандардын активдүүлүгүн жогорулаткан жергиликтүү өз алдынча башкарууну өнүктүрүүсүз мүмкүн эмес. Бул максаттар үчүн мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлердин потенциалын жогорулатуу системасын иштеп чыгуу жана аны башкаруунун бардык деңгээлдерине киргизүү зарыл.

Натыйжалуу мамлекеттик башкаруу адилеттүү сот системасына жана жарандардын укуктук корголушун, мыйзамдуулуктун жана адам укуктарынын сакталышын камсыз кылган укук коргоо органдарынын ишмердигине негизделет. Учурда Кыргыз Республикасында сот жана укук коргоо органдарын реформалоо процесси активдүү фазада, адилеттүү сот адилеттигин калыптандырууну жана калктын мамлекеттик органдарга болгон ишениминин өсүшүн камсыз кылган эң оптималдуу чечимдерди издөө жүрүп жатат.

Ошентип, Кыргыз Республикасында жарандык иденттүүлүктү өнүктүрүү Концепциясы – Кыргыз жараны мамлекеттин узак мөөнөттүү саясаты болуп саналат жана ал Кыргыз Республикасынын жарандарынын патриоттук сезимин, сыймыктануу сезимин сактоо менен этап-этабы менен ишке ашырууну талап кылат. Концепция жарандык иденттүүлүктү - Кыргыз жараны, Кыргыз Республикасынын бардык жарандарын бириктирүүчү жарандык иденттүүлүк катары калыптандырууга мамилени алдыга коёт.

2.3. Адамдын жана жарандын укуктары боюнча эл аралык документтер

Адам укуктары жалпысынан ар бир адамдын жынысына, расасына, өңүнө, тилине, физикалык абалына, улутуна, динине, жашына, социалдык тегине, саясий же башка өзгөчөлүгүнө карабастан, ишенимдери, билими, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлар төрөлгөндөн баштап укуктары катары каралат. Бул укуктар универсалдуу, ажыратылгыс, бөлүнгүс, бири-бирине көз каранды жана өз ара байланышкан.

Жалпы укуктар түшүнүгү ар бир адам дүйнөнүн каалаган мамлекетинин каалаган аймагында өз укуктарын коргоого, жайылтууга жана ишке ашырууга укуктуу экендигин билдирет. Бул принцип биринчи жолу 1948-жылы Адам укуктарынын Декларациясында бекитилген жана андан кийин адам укуктары боюнча башка келишимдер менен бекемделген.

Бөлүнгүс укуктар түшүнүгү бул укуктарды эч ким тартып алууга же ажыратууга укугу жок экенин, ар бир адам бул укуктарды каалаган убакта пайдалана ала тургандыгын билдирет.

Адам укуктары бөлүнгүс, анткени адам жашоосунун бардык чөйрөлөрүнө – жарандык, саясий, экономикалык, социалдык жана маданий чөйрөлөргө таасир этип, бөлүктөргө бөлүнбөй турган бирдиктүү бүтүндү түзөт.

Жарандык жана саясий укуктар боюнча эл аралык пакт(ICCPR) өзгөчө кырдаалдар расмий жарыяланган учурда жана кырдаалдын зарылчылыгы талап кылынган өлчөмдө гана белгилүү бир укуктарды чектөөгө жол берет. Мындан тышкары, мамлекет мындай чаралар эл аралык укук боюнча башка милдеттенмелерге карама-каршы келбестигин жана кабыл алынгыс басмырлоого алып келбешин камсыз кылууга тийиш.

Адам укуктары жаатындагы эл аралык келишимдерди ратификациялоо менен Кыргыз Республикасы өзүнө милдеттенмелердин үч түрүн алат:

- Укуктарды урматтоо аларды бузуудан же адам укуктарынын ишке ашырылышын чектөөгө аракет кылуудан алыс болуу дегенди билдирет. Мисалы, мыйзамдарда басмырлоочу жоболордун болбошун камсыз кылуу жана мыйзам деңгээлинде топторду бирдей коргоо менен камсыз кылуу.

- Укуктарды коргоо - адамдардын жана адамдардын топторунун укуктарынын бузулушунан коргоо милдетин аткаруу. Мисалы, эл аралык деңгээлде таанылган корголгон мүнөздөмөлөрдүн негизинде ишке орноштуруу, билим берүү жана саламаттыкты сактоо тармагында дискриминацияга тыюу салуу менен.

- Укуктарды камсыз кылуу – адамдын негизги укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү үчүн оң иш-аракеттерди жасоо. Мисалы, укук коргоо, саламаттыкты сактоо, билим берүү, сот жана башка кызматтардын кызматкерлери жарандардын бардык топторуна бирдей мамиле кылууну камсыз кылуу үчүн теңдик жана басмыртпоо боюнча окуудан өтүүсүн камсыздоо аркылуу.

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ратификацияланган эл аралык келишимдер, эл аралык укуктун универсалдуу принциптери жана ченемдери Кыргыз Республикасынын укук тутумунун ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Мындан тышкары, өлкөнүн негизги мыйзамы адам укуктары боюнча келишимдер түздөн-түз күчүнө ээ жана башка эл аралык келишимдерден артыкчылыкка ээ экенин белгилейт. Ошону менен бирге ал адам укуктарынын башка баалуулуктардан артыкчылыгын түздөн-түз тааныйт, бул аларды борбордук жана жергиликтүү институттардын ишинин маанисин жана мазмунун аныктоонун негизине түзөт.

Келишимдерди ратификациялагандан жана алардын мыйзамдарынын чегинде колдонулушун камсыз кылгандан кийин Кыргыз Республикасы мыйзамдуу түрдө мындай документтерден келип чыккан өзүнүн милдеттенмелерин коргоого, сактоого жана аткарууга милдеттүү.

Төмөнкү таблицада Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган адам укуктары боюнча эл аралык документтердин тизмеси көрсөтүлгөн.

Таблица 2.2. Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган адам укуктары боюнча эл аралык документтер

<p style="text-align: center;">Адам укуктарынын жалпы декларациясы (БУУнун Башкы Ассамблеясынын 1948-жылдын 10-декабрындагы 217 А (III) резолюциясы менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы кошулган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы N 1402- токтому менен XII</p>
<p>Жөнгө салуу субъекттери:</p> <p><u>Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу.</u> БУУнун Уставына ылайык, Адам укуктарынын жалпы декларациясы (UDHR) бул укуктарды эл аралык укуктун алкагында кристаллдаштырып, «бардык адамдар эркин жана кадыр-баркы жана укуктары боюнча бирдей төрөлүшөт» деп тааныйт.¹» жана ар бир адам Укуктардын Жалпы Декларациясында эч кандай айырмачылыксыз белгиленген укуктарга ээ.</p> <p><u>Пикир жана сөз эркиндиги.</u> Бул демократиялык коомдун өнүгүшүнүн негизи болгон негизги жана ажырагыс укук. Аны коргоо жана жылдыруу эл аралык жана ички мыйзамдарга ылайык таанылат.</p> <p><u>чогулуу жана биригүү эркиндигине укук.</u> Бул жеке жана жамааттык укуктар, өз ара көз каранды жана бири-бири менен жана башка негизги укуктар менен тыгыз байланышта болгон сөз эркиндиги жана өлкөнүн саясий турмушуна катышуу укугу.</p>
<p style="text-align: center;">Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт (1966-жылдын 16-декабрындагы Генералдык Ассамблеянын 2200 А (XXI) резолюциясы менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы кошулган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1994-ж. 1406-XII</p>
<p>Жөнгө салуу субъекттери:</p> <p><u>Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу.</u>Андан ары, теңдикке жана дискриминациядан эркиндикке болгон укукту таануу жана коргоо жарандык жана саясий укуктарга карата эч кандай айырмачылыксыз Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт тарабынан кепилденет.</p> <p><u>Пикир жана сөз эркиндиги.</u> ЭКСПК 19-беренде пикир, пикир жана билдирүү эркиндиги, ошондой эле маалымат эркиндиги укугун белгилейт.</p>

¹Адам укуктарынын жалпы декларациясы (UDHR), ст. бир.

Пикир эркиндигине болгон укук абсолюттук укук болуп саналат жана аны ишке ашыруу эч кандай сырттан кийлигишүүдөн эркин болууга тийиш. чогулуу жана биригүү эркиндигине укук. АУЖБ тарабынан аныкталган принциптер кайталанат жана алардын коргоо функциялары МКБКда бекемделет. Пакт тынч чогулуштардын жана бирикмелердин эркиндигине болгон укуктарды таануудан тышкары, алгылыктуу квалификацияларга жана бул укуктарга чектөөлөрдү да белгилейт.

Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө эл аралык пакт (Генералдык Ассамблеянын 1966-жылдын 16-декабрындагы 2200 А (XXI) резолюциясы менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы 1994-жылдын 12-январындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин токтому менен кошулган № 1406-ХII

Жөнгө салуу субъекттери:

Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу. ICCPR менен катар Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар боюнча эл аралык пакт (ЭКСЭК) мамлекеттерден расасына, өңүнө, жынысына, тилине, динине, саясий же саясий көз карашына карап эч кандай басмырлоосуз, Пактта бекитилген бардык укуктарды ишке ашырууга кепилдик берүүнү талап кылат. башка пикир, улуттук же социалдык теги, мүлктүк, таптык статусу же башка жагдайлар².

Пикир жана сөз эркиндиги. ICESCR ой-пикирин жана сөз эркиндигин коргоого жана өнүктүрүүгө өзгөчө көңүл бурбаса да, ал мамлекетке ар бир адамдын билим алуу укугунун сакталышын камсыздоо милдетин жүктөйт. ICESCR жоболоруна ылайык, билим берүү адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин сактоону күчөтүүчү түрдө адамдын инсандыгын ар тараптуу өнүктүрүүгө багытталууга тийиш.

чогулуу жана биригүү эркиндигине укук. Атайын айтылбаса да, экономикалык жана социалдык кызыкчылыктарды коргоо максатында кесиптик бирликтерге кирүү укугун таануу аркылуу чогулуу жана биригүү эркиндиги кепилдикке алынат жана корголот. Бул укуктарга болгон чектөөлөр ЭКСПК тарабынан белгиленгендерге окшош.

Расалык дискриминациянын бардык формаларын жок кылуу жөнүндө конвенция (1965-жылдын 21-декабрындагы Башкы Ассамблеянын 2106 (XX) резолюциясы менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы кошулган, 1996-жылдын 26-июлундагы № 48 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен.

Жөнгө салуу субъекттери:

²Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар боюнча эл аралык пакт, ст. 2.2.

Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу. Расалык дискриминациянын бардык түрлөрүн жок кылуу жөнүндө Конвенция (CERD) расалык дискриминацияны адам укуктарын ишке ашырууга жана таанууга таасир этүүчү расасына, өңүнө, тегине, улуттук же этникалык тегине негизделген ар кандай айырмалоо, четке кагуу, чектөө же артыкчылык катары аныктайт. коомдук турмуштун ар кандай чейресунде негизги эркиндиктер³..

Пикир жана сөз эркиндиги. Пикир, пикир жана сөз эркиндиги укугу да CERD тарабынан корголот. Анын жоболору мамлекеттен бардык адамдардын негизги укуктарын, анын ичинде пикир жана сөз эркиндигин эч кандай айырмачылыксыз камсыз кылууга багытталган чараларды иштеп чыгууну, кабыл алууну жана ишке ашырууну так талап кылат.

чогулуу жана биригүү эркиндигине укук. CERD мамлекет расасына, өңүнө, улуттук же этникалык тегине карабастан ар бир жарандын тынч чогулуу жана биригүү эркиндигине болгон укуктарын ишке ашырууну камсыз кылууга умтулат деп жарыялайт. Бул келишим бул укуктарды чектебейт.

Балдардын укуктары жөнүндө конвенция (Башкы Ассамблеянын 1989-жылдын 20-ноябрындагы 44/25 токтому менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы кошулган Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1402- токтому менен XII

Жөнгө салуу субъекттери:

Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу. Баланын укуктары жөнүндө конвенциянын негизги максаты - баланын эң жогорку кызыкчылыктарын коргоо жана өнүктүрүү. Бул максатка жетүү үчүн БКК мамлекеттер ата-эненин статусуна же пикирине карабастан, эч кандай басмырлоосуз бардык укуктарды урматтоого жана пайдаланууну камсыз кылууга тийиш деп белгилейт.

Пикир жана сөз эркиндиги. Пикир жана ой-пикирин эркин билдирүүгө болгон укуктун орчундуу мааниси Баланын укуктары жөнүндө Конвенцияда да баланы тынчтыктын, кадыр-барктын, сабырдуулуктун, эркиндиктин, теңчиликтин жана тилектештиктин духунда өнүктүрүүнүн маанилүү элементи катары таанылган. Баланын өз оюн эркин билдирүү укугу ар кандай түрдөгү маалыматты жана идеяларды издөө, алуу жана берүү эркиндигин камтыйт.

чогулуу жана биригүү эркиндигине укук. ЖККнын чогулуу жана биригүү эркиндигине жана алгылыктуу чектөөлөргө карата жоболору адам

³Расалык дискриминациянын бардык формаларын жок кылуу жөнүндө конвенция (CERD), ст. бир.

укуктары боюнча келишимдердин жоболоруна ылайык келет.

Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндө Конвенция (1979-жылдын 18-декабрындагы Башкы Ассамблеянын 34/180 резолюциясы менен кабыл алынган) // Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Мыйзам чыгаруу жыйынынын чечимдери менен кошулган. 1996-жылдын 25-январы № 320-1 жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1996-жылдын 6-мартындагы II № 257-1

Жөнгө салуу субъекттери:

Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу. Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндө Конвенция (CEDAW) дискриминацияны кеңири аныктайт, анын ичинде аялдардын жашоонун бардык чөйрөлөрүндөгү негизги укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууга таасир этүүчү же тоскоолдук кылган жынысына негизделген ар кандай айырмачылыктарды, четтөөлөрдү же чектөөлөрдү камтыйт.⁴..

чогулуу жана биригүү эркиндигине укук. Гендердик негизде басмырлоону жоюу үчүн укуктарды кыйла конкреттүү коргоо CEDAW да каралган. Анын жоболоруна ылайык, Конвенцияга катышкан мамлекеттер аялдардын бейөкмөт уюмдардын жана бирикмелердин ишине катышуу укуктарын камсыз кылуу жана өлкөнүн коомдук-саясий турмушуна алардын салымын камсыз кылуу боюнча милдеттенмелерди алышат.

2-глава боюнча кыскача корутундулар:

1. Кабыл алынган жаңы Конституция бардык жарандарга жынысына, расасына, улутуна жана кесиптик таандыктыгына, тилине жана киреше деңгээлине карабастан бирдей укуктарды жана бирдей мүмкүнчүлүктөрдү кепилдейт. Ошону менен бирге жаңы закондорду кабыл алуу процессинде тең укуктуулуктун жана дискриминацияга жол бербөөнүн принциптерин сактоого зор көңүл буруу керек.
2. Кээ бир укуктар жана эркиндиктер мыйзамдуулук, зарылдык жана пропорционалдык принциптерине ылайык, эл аралык же улуттук мыйзамдардын чегинде гана чектелиши мүмкүн.
3. Улуттук мыйзамдар жана мамлекеттик башкаруу системасы ар бир адамдын муктаждыктарына, анын укуктарын, эркиндиктерин камсыз

⁴Аялдарга карата дискриминациянын бардык формаларын жок кылуу жөнүндө конвенция (CEDAW), ст. бир

кылууга, коомдо адилеттүүлүктү камсыз кылууга багытталган. Өлкөнү башкаруу профессионалдык компетенцияларды жана жогорку моралдык сапаттарды айкалыштыруу менен ар бир жарандын – кыргыз жаранасынын катышуусуна жана татыктуу ишенимине негизделет.

4. Кыргыз Республикасындагы жарандык иденттүүлүктү өнүктүрүү концепциясы - Кыргыз жараны Кыргыз Республикасында элдин биримдигин жана этностор аралык мамилелерди чыңдоо боюнча ишке ашырылып жаткан . Кыргыз Республикасынын бардык жарандарынын бириктирүүчү жарандык иденттүүлүгү Улуттук өнүктүрүү стратегиясынын бир бөлүгү болуп саналат жана жарандык иденттүүлүктү - кыргыз жараны курууга карата мамилени алдыга коёт. Кыргыз Жарандарынын жарандык иденттүүлүгүнүн идеяларын жайылтууда улуттук мыйзамдарды өркүндөтүү жана өлкөнүн калкынын укуктук жана саясий маданиятынын деңгээлин жогорулатуу аркылуу мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, массалык маалымат каражаттары жана жарандык коом уюмдары өзгөчө роль ойношу керек. .
5. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ратификацияланган эл аралык келишимдер, эл аралык укуктун универсалдуу принциптери жана ченемдери Кыргыз Республикасынын укук тутумунун ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Мындан тышкары, өлкөнүн негизги мыйзамы адам укуктары боюнча келишимдер түздөнтүз күчүнө ээ жана башка эл аралык келишимдерден артыкчылыкка ээ экенин белгилейт.

Теңдикке жана дискриминацияга жол бербөө укугу адам укуктары боюнча эл аралык укуктун негизги негиздеринин бири болуп саналат жана Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган адам укуктары боюнча эл аралык документтер менен кепилденет жана корголот.

Контролдук суроолор жана окуу тапшырмалары:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын кайсы беренелери адам укуктарына арналган?
2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын кайсы беренесинде адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын эң жогорку баалуулуктарына кирет?
3. Кыргыз Жараны деген ким жана анын кандай укуктары бар?
4. Кыргыз Республикасында жарандык иденттүүлүктү өнүктүрүү концепциясы – Кыргыз жараны качан кабыл алынган?
5. Эмнеге Кыргыз Жараны Кыргызстандын жараны эмес?

6. Кыргыз Жарана Концепциясынын максаты эмнеде?
7. Кыргыз жараны жарандык иденттүүлүгүн илгерилетүү боюнча артыкчылыктуу багыттарды тизмектеңиз.
8. Адам укуктары жаатында кандай эл аралык документтер бар?

Тема боюнча негизги терминдер жана түшүнүктөр:

Инклюзивдүүлүк — коомдук процеске бирөөнү же бир нерсени кошуу. «инклюзия» сөзү «Includo», латын сөзүнөн келип чыккан, «кошом» дегенди түшүндүрөт. Инклюзивдик маданияттын негизги принциби бул инклюзивдик класстардын б.а. жынысы, расасы, ден соллугунун абалы боюнча коомдук жашоодон сыртта калган адамдардын топторуна социалдык процесстерге катышууга бирдей шарттарды түзүп берүү болуп саналат.

Улуттук идентүүлүк — Бир этноско же элге таандык болгон сезимдерге байланыштуу адамдын идентүүлүгү. Улуттук идентүүлүк уникалдуу маданияты, салттары жана тилин жалпылоочу же бир бүтүнгө алып келүүчү сезим.

Ратификация (*лат. ratificatio*, *латынча ratus* — бекитилген, чечилген жана *facere* — жасоо) — эл аралык келишимди жогорку мамлекеттик бийлик менен бекитүү же б.а. келишимге юридикалык күч берүү.

Конвенция (*лат. conventio* – келишим, макулдашуу) — эл аралык келишимдердин түрү. Жөнөкөй тил менен "Конвенция" – шартнама, бекитилген, макулдашылган жана жалпы кабыл алынган стандарттарды, социалдык нормаларды жана критерийлерди кабыл алуу.

Дискриминация (*лат. discriminatio* — «бөлүп жаруу», «өзгөчөлөө») — кайсы бир белгилердин негизинде элдерге же социалдык топторго ар түрдүү мамиле жасоо же адамдардын укуктарын жана эркиндигин чектөө.

Тема боюнча кошумча адабияттар:

1. 2021-жылдын 11-апрелинде референдумда кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясы (КР 2021-жылдын 5-майындагы № 59 Мыйзамынын редакциясына ылайык);
2. Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 4-августундагы № 184 "Эркектер менен аялдардын бирдей укуктарынын жана бирдей мүмкүнчүлүктөрүнүн мамлекеттик кепилдиктери жөнүндө" Мыйзамы;
3. "Жарандардын кайрылууларын кароонун тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2007-жылдын 4-майындагы № 67;

4. БУУнун Башкы Ассамблеясынын 1948-жылдын 10-декабрындагы 217 А (III) резолюциясы менен кабыл алынган Адам укуктарынын жалпы декларациясы;
5. 1966-жылдын 16-декабрындагы БУУнун 2200 А резолюциясы менен кабыл алынган Жарандык жана саясий укуктар боюнча эл аралык пакт;
6. Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык Ассамблеясынын 1965-жылдын 21-декабрындагы 2106 (XX) резолюциясы менен кабыл алынган расалык дискриминациянын бардык формаларын жок кылуу жөнүндө конвенция.